

Agnieszka Pytka

ORCID: 0000-0002-6976-5381

Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie

Marcin Mazurek

ORCID: 0000-0001-6132-1949

Akademia Wymiaru Sprawiedliwości

Mateusz Lewandowski

ORCID: 0000-0002-5039-5528

Akademia Wymiaru Sprawiedliwości

Mariusz Kuryłowicz

ORCID: 0000-0001-8995-6516

Akademia Wymiaru Sprawiedliwości

Przygotowanie funkcjonariuszy Służby Więziennej do pełnienia służby na stanowisku monitorowego. Raport z badań

Preparation of Prison Service officers to serve as monitors. Research report

Odpowiednie przygotowanie do realizacji zadań służbowych na stanowisku monitorowego jest istotnym elementem działania i funkcjonowania całej jednostki penitencjarnej. Właściwie przeszkolona kadra pozwala minimalizować ryzyko wystąpienia zdarzeń niepożądanych, które zagrażają bezpieczeństwu jednostki. Przedstawione w artykule dane są rezultatem przeprowadzonych badań w grupie 388 funkcjonariuszy Służby Więziennej, którzy na co dzień realizują swoje obowiązki na stanowisku monitorowego. Uzyskane wyniki wskazują na dalszą potrzebę podnoszenia kwalifikacji przez badanych funkcjonariuszy w zakresie realizacji zadań związanych z obsługą kamer wizyjnych.

Słowa kluczowe: Służba Więzienna, stanowisko monitorowego, szkolenie, zakład karny.

Appropriate preparation for the performance of official tasks at the monitoring position is an important element of the operation and functioning of the entire penitentiary unit. Properly trained staff allows you to minimize the risk of adverse events that threaten the safety of the unit. The data presented in the article are the result of research carried out in a group of 388 officers of the Prison Service who perform their duties on a daily basis at a monitoring post. The obtained results indicate a further need to improve the qualifications of the surveyed officers in the implementation of tasks related to the operation of video cameras.

Keywords: Prison Service, monitoring post, training, penitentiary

Wprowadzenie

Posiadanie odpowiedniej wiedzy, umiejętności i kompetencji to elementy niezbędne do właściwej realizacji zadań służbowych. Szczęgólnego znaczenia nabierają one w odniesieniu do osób, które na co dzień pełnią służbę w grupach dyspozycyjnych¹ i dbają o porządek i bezpieczeństwo innych. Do takiej grupy zalicza się funkcjonariuszy Służby Więziennej², którzy swoje zadania realizują na podstawie przepisów zawartych w Ustawie o Służbie Więziennej³. Wyżej wymieniona ustawa określa model organizacyjny Służby Więziennej (SW) w Polsce jako formacji mundurowej, która zajmuje się wykonywaniem kary pozbawienia wolności, tymczasowego aresztowania i kary aresztu. Realizacja zadań stawianych przed SW możliwa jest dzięki posiadaniu przez tę formację odpowiednich zasobów, zarówno osobowych, jak i rzeczowych. Punktem wyjścia przeprowadzonych analiz był projekt badawczy pt.: *Miejsce i rola stanowiska monitorowego jako elementu warunkującego skuteczność systemu ochrony*

¹ Więcej informacji na temat grup dyspozycyjnych można znaleźć w książce Jana Maciejewskiego pt. *Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna*, wydanie II, Wrocław 2015.

² Zob. R. Poklek, *Służba Więzienna w systemie bezpieczeństwa państwa*, „Securitologia” 2013, nr 1(17), s. 145.

³ Zob. Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz. U. 2010 Nr 79 poz. 523).

*jednostki penitencjarnej*⁴, który koncentrował się na wyodrębnionej grupie personelu penitencjarnego - funkcjonariuszach pełniących służbę na stanowisku monitorowego. Ustawodawca wskazał bowiem, że zakłady karne mogą być monitorowane przez wewnętrzny system urządzeń rejestrujących obraz lub dźwięk, w tym przez system telewizji przemysłowej⁵. Nowoczesne technologie mogą w znacznym stopniu usprawniać funkcjonowanie systemów związanych z zapewnieniem bezpieczeństwa, w tym również wspierać ochronę zakładów karnych i aresztów śledczych. Obecnie duży nacisk kładziony jest na podejmowanie działań mających zapobiegać zagrożeniom, w tym w szczególności samobójstwom osób pozbawionych wolności poprzez implementowanie do praktyki penitencjarnej nowoczesnych technologii. Naukowcy prowadzą coraz to bardziej zaawansowane badania dotyczące sztucznej inteligencji, której wykorzystanie mogłaby pomóc w pracy na stanowisku monitorowego⁶. Współcześnie nowoczesne technologie pozwalają m.in. na: wykrywanie ruchu⁷, pomiar czynności życiowych⁸, czy sygnalizowanie o ułożeniu stawów w ciele wskazującym na podjęcie próby samobójczej poprzez powieszenie⁹. Jednak pomimo dynamicznego rozwoju sektora AI¹⁰ i możliwości zastosowania inteligentnej analizy obrazu monitoringu wizyjnego¹¹, to zawsze człowiek jest adresatem nowoczesnych rozwiązań technicznych¹².

⁴ Projekt realizowany był przez funkcjonariuszy i pracowników Instytutu Penitencjarystyki Stosowanej Szkoły Wyższej Wymiaru Sprawiedliwości: M. Kuryłowicz, M. Mazurek, M. Lewandowski, A. Pytka, *Miejsce i rola stanowiska monitorowego jako elementu warunkującego skuteczność systemu ochrony jednostki penitencjarnej*, Warszawa 2022.

⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 706 z późn. zm.), art. 73a §1.

⁶ M. Lewandowski, *Ergonomia stanowiska monitorowego w aspekcie postrzegania zachowań suicydalnych*, [w] M. Kuryłowicz, M. Strzelec (red.), *Prawo i porządek publiczny*, Warszawa 2022, s. 175.

⁷ Zob. M.D. Tucknutt, *A novel sensor application to increase security of prisoners in community hospitals*, „IEEE Annual International Carnahan Conference on Security Technology” s. 71-74.

⁸ A Gagnon, *Field trial results using a novel integration of unique millimeterwave Doppler radar for high performance non-obtrusive life sign (breathing and heart beating) monitoring of high suicide risk prisoner in observation cell*, „International Carnahan Conference on Security Technology” 2016, s. 2.

⁹ W. Bouachir, R. Gouiaa, B. Li, R., *Noumeir, Intelligent video surveillance for real-time detection of suicide attempts*, „Pattern Recognition Letters” 2018, nr 110, s. 3.

¹⁰ Zob. Biuro Komunikacji i Promocji Ministerstwa Sprawiedliwości, *Sztuczna inteligencja w służbie wymiaru sprawiedliwości – konferencja Ministerstwa Sprawiedliwości*, link: <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/sztuczna-inteligencja-w-sluzbie-wymiaru-sprawiedliwosci--konferencja-ministerstwa-sprawiedliwosci> (dostęp z dnia 04.06.2025 r.).

¹¹ R. Gabrysiak, *Inteligentna analiza obrazu*, „Ochrona i bezpieczeństwo obiektów i biznesu” 2020, nr 6, s. 35.

¹² R. Poklek, P. Dela, *Możliwości i ograniczenia techniki w zastosowaniach penitencjarno-ochronnych. Humanistyczne i technologiczne wymiary systemu bezpieczeństwa*, Warszawa 2017, s. 7.

Stanowisko monitorowego w Służbie Więziennej

Najważniejszymi zadaniami Służby Więziennej są: działalność resocjalizacyjna, readaptacyjna i izolacyjna oraz ochrona społeczeństwa przed sprawcami przestępstw umieszczonymi w aresztach śledczych i zakładach karnych.

Dział ochrony jest największą komórką organizacyjną każdej jednostki penitencjarnej. Funkcjonariusze pełniący służbę (w tej szczególnej z punktu widzenia bezpieczeństwa jednostki penitencjarnej komórce) są funkcjonariuszami tak zwanej „pierwszej linii”¹³. Zadania funkcjonariuszy tego działu sprowadzają się do czynności prowadzonych w bezpośrednim kontakcie z osadzonymi. Przeważająca część funkcjonariuszy pracuje w wielozmianowym rozkładzie czasu służby¹⁴. Do stanowisk działu ochrony należy stanowisko monitorowego¹⁵. Zgodnie z § 66 Zarządzenia nr 30/2025 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 17 marca 2025 r. w sprawie sposobów ochrony, konwojowania oraz zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej do zadań funkcjonariusza pełniącego służbę na stanowisku monitorowego należy przede wszystkim stałe obserwowanie zachowania osadzonych.

Stanowisko monitorowego ma bardzo duże znaczenie dla realizacji funkcji ochronnej, ze szczególnym wskazaniem na ochronę życia i zdrowia samych osadzonych. W jednostkach penitencjarnych monitoringiem obligatoryjnie lub fakultatywnie obejmuje się wiele kategorii skazanych m.in.¹⁶: osadzonych, wobec których dyrektor podjął decyzję o stałym monitorowaniu z uwagi na zapewnienie im bezpieczeństwa np. osadzonych suicydalnych, czyli osadzonych z tendencjami samobójczymi; oskarżonych lub skazanych za przestępstwa pedofilii lub czyny dotyczące wolności seksualnej; osadzonych medialnych, czyli pozostających w zainteresowaniu środków masowego przekazu; osadzonych, wobec których dyrektor podjął decyzję o stałym monitorowaniu ze względów medycznych, np. w oddziale

¹³ Zob. A. Kołodziejczyk, G. Fuchs, *Intuicja. Czynniki bezpieczeństwa w jednostce penitencjarnej*, Poznań 2022, s. 180.

¹⁴ Zgodnie z art. 123 Ustawy z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej (Dz.U. z 2022 r. poz. 2470 z późn. zm.) funkcjonariusz może pełnić służbę w jednozmianowym lub wielozmianowym rozkładzie czasu służby.

¹⁵ Zob. Zarządzenia nr 30/2025 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 17 marca 2025 r. w sprawie sposobów ochrony, konwojowania oraz zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej.

¹⁶ R. Nowacki, K. Kostera, *Zastosowanie kształcenia zdalnego w doskonaleniu zawodowym funkcjonariuszy Służby Więziennej na przykładzie Kursu dla funkcjonariuszy służby więziennej pełniących służbę na stanowisku monitorowego*, [w:] M. Strzelec (red.), *Wybrane aspekty kształcenia funkcjonariuszy służb mundurowych*, Warszawa 2022, s. 69.

szpitalnym, znajdującym się na terenie zakładu karnego lub aresztu śledczego; osadzonych „niebezpiecznych”, czyli osadzonych zakwalifikowanych jako stwarzających poważne zagrożenie społeczne albo poważne zagrożenie dla bezpieczeństwa zakładu; osadzonych, wobec których użyty został środek przymusu bezpośredniego w postaci celi zabezpieczającej.

Mając na uwadze doświadczenia formacji SW, należy zaznaczyć, że zadanie polegające na ochronie życia i zdrowia osadzonych objętych monitoringiem nie jest zadaniem łatwym¹⁷. Pojedynczy funkcjonariusz, jak wskazuje praktyka penitencjarna, obserwuje od kilku do nawet kilkudziesięciu monitorów, a wyniki badań świadczą o tym, że w celu zapewnienia optymalnej skuteczności obserwacji na jednego operatora powinno przypadać nie więcej niż 12-16 monitorów¹⁸. Niektóre wyniki badań wskazują, że w rzeczywistości monitorów powinno być jeszcze mniej, ponieważ przy obserwacji 9 efektywność obserwacji spada już do 53%¹⁹. Obserwowanie zachowania osadzonych nie jest jedynym zadaniem funkcjonariusza pełniącego służbę na stanowisku monitorowego, pozostałe realizowane przez niego zadania są jednak w bezpośredni sposób z nim związane lub z niego wprost wynikają²⁰. Właściwe podejście do kwestii doskonalenia zawodowego stanowi zasadniczy warunek ich pełnego zaangażowania w realizację wykonywanych zadań. Mając na uwadze powyższe zasadnym jest zwrócenie uwagi na kwestię szkolenia funkcjonariuszy pełniących służbę na stanowisku monitorowego, które decyduje o podejściu funkcjonariusza do podnoszenia swoich kwalifikacji jak i samej aktywności oraz efektywności realizowanych zadań. Szkolenia w Służbie Więziennej, w której praktyką jest również mentoring, stanowią element motywowania funkcjonariuszy w obszarze transferu wiedzy i mają istotne znaczenie dla procesu doskonalenia zawodowego.

Przystępując do rozważań nad procesem podnoszenia wiedzy i umiejętności kadr SW, zasadnym wydaje się zdefiniowanie terminu jakim jest doskonalenie zawodowe. W literaturze przedmiotu występuje szereg definicji określających celowe działanie organizacji na rzecz rozwoju

¹⁷ Statystyka więzienna wskazuje bowiem, że w Polsce w 2022 r. samobójstwo popełniło 15 osadzonych. Zob. *Roczna informacja statystyczna*, Ministerstwo Sprawiedliwości, Centralny Zarząd Służby Więziennej, Warszawa 2023, link: <https://sw.gov.pl/strona/Statystyka>. (dostęp 26.08.2025).

¹⁸ C. Mecwaldowski, *Organizacja stanowiska obserwatora w systemie monitoringu wideo*, [w:] K. Jędrzejak, M. Tomaszewska-Michalak (red.), *Technologia w ochronie penitencjarnej. Współpraca: człowiek-technika*, Warszawa 2017, s. 84.

¹⁹ J. Wood, *CCTV – human factor challenges*, Nordic Ergonomics Society Annual Conference 2014, s. 157.

²⁰ J. Werbiński, *Monitorowy – rola i zadania w systemie bezpieczeństwa penitencjarnego*, „The Prison Systems Review” 2022, nr 115, s. 222.

i podniesienia sprawności działania. W encyklopedycznym ujęciu doskonalenie zawodowe to „(...) proces aktualizowania i pogłębiania wiedzy i umiejętności związanych z wykonywanym zawodem²¹. Szkolenie w ujęciu szerokim ze względu na swój charakter jest pojęciem wieloznacznym. W literaturze przedmiotu definiowane jest jako jedna z form podnoszenia kwalifikacji, równie często – jako rozwój wiedzy, umiejętności i postaw. W ujęciu wąskim, można je określić jako zespół działań metodycznych mających na celu nauczanie prostych umiejętności i nawyków praktycznych, wymagających minimalnego przygotowania teoretycznego²². Zauważyć jednak należy, że bez świadomego udziału pracownika w podnoszeniu jego kwalifikacji zakładane cele nie zostaną zrealizowane. T. Kowalski zwraca uwagę na istotną kwestię, którą na potrzeby prezentowanych treści można również przypisać SW – w procesie doskonalenia zawodowego - czynnikiem podstawowym jest kultura szkoleniowa organizacji, od której zależą szanse pracowników i organizacji w wymiarze umiejętności i kompetencji²³. Szkolenie samo w sobie jest procesem, który oznacza uczyć, doksztalać kogoś w określonej dziedzinie, zwykle w trybie skróconym, na kursach, poprzez cykl wykładów z jakiegoś przedmiotu²⁴. W uogólnieniu na potrzeby służb mundurowych, poprzez szkolenie należy rozumieć, że jest to każda forma kształcenia o określonej strukturze, ukierunkowana na podniesienie kompetencji na rzecz realizacji zadań ustawowych w ujęciu ogólnym. W ujęciu szczegółowym jest to natomiast proces przygotowujący do realizacji określonych funkcji i realizacji zdefiniowanych celów formacji. W założeniu szkolenie jako przedsięwzięcie dydaktyczne zakłada wyrównywanie istniejących braków i różnic pomiędzy obecnym a pożądanym stanem wiedzy. Pracownicy i funkcjonariusze Służby Więziennej zobowiązani są do uzupełniania swojej wiedzy oraz podnoszenia poziomu kwalifikacji i kompetencji. Udział w szkoleniach dodatkowych, związanych z realizacją obowiązków służbowych powinien obejmować zagadnienia związane z m.in. radzeniem sobie w sytuacjach trudnych, kształtowaniem zachowań asertywnych, zdyscyplinowaniem, a także zdolnością do współdziałania

²¹ *Encyklopedia organizacji i zarządzania*, L. Pasieczny (red.), Warszawa 1982, s. 100.

²² Zob. M. Huzarski, J. Wołeszo (red.), *Leksykon Obronności. Polska i Europa*, Warszawa 2014, s. 193; A. Pietras, *Podnoszenie kwalifikacji zawodowych przez pracowników jako inwestycja w kapitał ludzki [w:] Gospodarowanie kapitałem ludzkim. Wyzwania organizacyjne i prawne*, Rogozińska-Pawełczyk A. (red.), Łódź 2015, s. 154.

²³ T. Kowalski, *Wybrane aspekty szkoleń w samorządzie terytorialnym*, „Studia Lubuskie” 2006, nr 2, s. 247.

²⁴ T. Kowalski, *Wybrane aspekty...*, s. 247.

czy kreatywnego podejścia do rozwiązywania problemów²⁵, co przekłada się na sposób realizacji zadań służbowych i tym samym bezpieczeństwo całej jednostki.

Mając na uwadze powyższe, w artykule podjęto próbę poznania opinii badanych funkcjonariuszy w zakresie ich szkoleń i przygotowania do realizacji zadań na stanowisku monitorowego.

Założenia metodologiczne badań własnych

Treści niniejszego artykułu wynikają z badań zrealizowanych w Akademii Wymiaru Sprawiedliwości (dawniej Szkole Wyższej Wymiaru Sprawiedliwości) w kaliskim kampusie mundurowym podczas szkoleń dla funkcjonariuszy realizujących zadania na stanowisku monitorowego, które odbywały się od czerwca do września 2021 roku. Badania były realizowane w ramach projektu pt. *Miejsce i rola stanowiska monitorowego jako elementu warunkującego skuteczność systemu ochrony jednostki penitencjarnej*. Na kanwie badań przeprowadzonych w ramach projektu opublikowano już dwa artykuły naukowe. Pierwszy z nich dotyczył poczucia bezpieczeństwa funkcjonariuszy Służby Więziennej pełniących służbę na stanowisku monitorowego²⁶. W ramach drugiego artykułu pochyłono się nad zagrożeniami związanymi z realizacją obowiązków służbowych funkcjonariuszy Służby Więziennej pełniących służbę na stanowisku monitorowego²⁷. W niniejszym artykule przedstawiono zagadnienia wynikające z badań przeprowadzanych na grupie 388 monitorowych – funkcjonariuszy Służby Więziennej dotyczące przygotowania funkcjonariuszy SW do pełnienia służby na stanowisku monitorowego. Materiał zawiera sądy i opinie monitorowych. Odpowiednie dobranie grupy badawczej dało możliwość rozpatrzenia badanej problematyki z perspektywy funkcjonariuszy pierwszej linii – osób pełniących funkcje monitorowego w ramach służby w dziale ochrony. Głównym zadaniem funkcjonariuszy pełniących

²⁵ K. Majewska, *Praktyczne aspekty kształcenia i doskonalenia zawodowego kadry Służby Więziennej*, „The Prison Systems Review”, nr 115, s. 161.

²⁶ Zob. M. Lewandowski, M. Kuryłowicz, M. Mazurek, A. Pytko, *Poczucie bezpieczeństwa funkcjonariuszy Służby Więziennej pełniących służbę na stanowisku monitorowego – raport z badań*, „The Prison Systems Review” 2023, nr 118, s. 97-119.

²⁷ Zob. A. Pytko, M. Lewandowski, M. Mazurek, M. Kuryłowicz, *Zagrożenia związane z realizacją obowiązków służbowych funkcjonariuszy Służby Więziennej pełniących służbę na stanowisku monitorowego. Raport z badań*, „Law*Education*Security” 2024, special issue 1/2024, s. 299-321.

służbę na stanowisku monitorowego jest obserwacja osadzonych i dbanie o ich bezpieczeństwo, szczególnie w kontekście zachowań suicydalnych części z nich²⁸. Przystępując do realizacji badań podjęto próbę udzielenia odpowiedzi na problemy badawcze, który zawarły się w pytaniach:

- Jak badani funkcjonariusze oceniają swoje przygotowanie do pełnienia zadań na stanowisku monitorowego?
- Czy istnieją zależności, a jeśli tak to jakie, pomiędzy cechami socjodemograficznymi osób badanych a oceną swojego przygotowania do powierzonych zadań na stanowisku monitorowego (płeć, wiek, wykształcenie, staż w SW)?

Badaniami objęto grupę 388 funkcjonariuszy Służby Więziennej z jednostek penitencjarnych z całego kraju. Wykorzystano metodę sondażu diagnostycznego i technikę ankiety. Wykorzystanym narzędziem badawczym był autorski kwestionariusz ankiety, który zawierał pytania dotyczące danych socjodemograficznych oraz twierdzenia dotyczące przygotowania funkcjonariuszy do realizacji zadań na stanowisku monitorowego.

Na początku zaprezentowane zostały dane socjodemograficzne badanej grupy odnoszące się do ich: płci, wieku, wykształcenia i stażu służby. Następnie przedstawiono dane dotyczące jednostki penitencjarnej, w której badani na co dzień pełnią służbę i realizują swoje zadania.

W pierwszej kolejności przedstawiono dane dotyczące płci badanych osób (Tabela 1).

Tabela 1. Płeć badanych osób

	n	%
kobieta	43	11,1
mężczyzna	335	86,3
brak danych	10	2,6
ogółem	388	100

Źródło: opracowanie własne.

W przeprowadzonym badaniu wśród funkcjonariuszy Służby Więziennej, którzy pełnią służbę na stanowisku monitorowego przeważali mężczyźni. Stanowili oni 86% badanych, a kobiety stanowiły 11%.

²⁸ Zob. N. Malec, D. Hryszkiewicz, *Zdarzenia zagrażające bezpieczeństwu w zakładach karnych*, „Przegląd Policyjny” 2021, nr 4(144), s. 55; S. Przybyliński, A. Krause, *Zjawisko autoagresji w polskim systemie penitencjarnym*, „Niepełnosprawność. Dyskursy pedagogiki specjalnej” 2017, nr 28, s. 37; M. Kotowska, *Dokonywanie samouszkodzeń przez osadzonych. Wybrane problemy*, „Prawo i Bezpieczeństwo” 2023, nr 1, s. 38.

Następnie skategoryzowano wiek badanych osób (Tabela 2) .

Tabela 2. Wiek badanych osób

	n	%
poniżej 20 lat	7	1,8
20-29 lat	177	45,6
30-39 lat	151	38,9
40-49 lat	39	10,1
brak danych	14	3,6
Ogółem	388	100

Źródło: opracowanie własne.

Z danych zawarty w tabeli nr 2 wynika, że blisko połowę (45,6%) stanowiły osoby w przedziale wiekowym 20-29 lat, następnie 39% badanych to osoby w przedziale 30-39 lat i 10% stanowili respondenci w wieku 40-49 lat. Najmniej liczną grupę stanowili funkcjonariusze poniżej 20 roku życia (2%). Respondenci którzy nie podali swojego wieku to 3,6%.

W dalszej kolejności analizie poddano wykształcenie badanych funkcjonariuszy (Tabela 3) .

Tabela 3. Wykształcenie badanych osób

	N	%
średnie	207	53,4
wyższe zawodowe	21	5,4
wyższe magisterskie	153	39,4
brak danych	7	1,8
ogółem	388	100

Źródło: opracowanie własne.

Ze zgromadzonych danych wynika, że ponad połowa funkcjonariuszy biorących udział w badaniu posiadała wykształcenie średnie (53%). Studia wyższe zawodowe lub magisterskie ukończyło łącznie 45% badanych. niespełna 2% respondentów nie udzieliło informacji o swoim wykształceniu.

Kolejną analizowaną zmienną socjodemograficzną był staż służby badanych osób (Tabela 4).

Tabela 4. Staż służby badanych osób

	N	%
poniżej 5 lat	272	70,1
5-9 lat	46	11,9
10-14 lat	44	11,3
15-19 lat	16	4,1
20-24 lat	3	0,8
brak danych	7	1,8
ogółem	388	100

Źródło: opracowanie własne.

Najliczniejszą grupę stanowili funkcjonariusze, których długość stażu zawodowego była mniejsza niż 5 lat (70%). Następną grupę stanowili funkcjonariusze ze stażem między 5-9 lat (12%). Funkcjonariusze ze stażem pomiędzy 15-19 lat stanowili 5% badanych, a z ponad dwudziestoletnim doświadczeniem byli tylko 3 osoby.

Ostatnie zaprezentowane dane dotyczą pojemność jednostki penitencjarnej, w której badani funkcjonariusze pełnią służbę na stanowisku monitorowego (Tabela 5).

Tabela 5. Pojemność jednostki penitencjarnej, w której badane osoby pełnią służbę

	n	%
do 300 osadzonych	61	15,7
od 301 do 600 osadzonych	75	19,3
od 601 do 1000 osadzonych	146	37,6
powyżej 1000 osadzonych	97	25,1
brak danych	9	2,3
Ogółem	388	100

Źródło: opracowanie własne.

Powyższa tabela przedstawia dane dotyczące zatrudnienia respondentów w jednostkach penitencjarnych o określonej pojemności. W jednostkach o pojemności między 601-1000 osadzonych służyło 38 % badanych, w jednostkach powyżej 1000 osadzonych służbę pełnił co czwarty funkcjonariusz. Łącznie w jednostkach o pojemności 301-600 osadzonych służbę

pełniło 19% badanych. W grupie funkcjonariuszy służących w jednostkach o pojemności do 300 osadzonych zatrudnionych było 16% badanych.

Wyniki badań własnych

Uzyskane dane pozwoliły odpowiedzieć na postawione problemy badawcze. Opinie badanych funkcjonariuszy są źródłem istotnych informacji, które pozwalają nie tylko na poznanie aktualnego stanu rzeczy, ale także na podejmowanie działań mających na celu rozwój i doskonalenie podejmowanych działań, istotnych z punktu widzenia realizacji zadań na stanowisku monitorowego.

Badanych funkcjonariuszy poproszono o ocenę dotychczasowych szkoleń, które w sposób bezpośredni lub pośredni stanowiły w ich ocenie wartość dodaną dla realizowanych przez nich obowiązków służbowych (Tabela 6).

Tabela 6. Ocena szkolenia dla funkcjonariuszy realizujących zadania na stanowisku monitorowego

	N	%
zdecydowanie nie zgadzam się	67	17,3
nie zgadzam się	36	9,3
raczej nie zgadzam się	37	9,5
trudno powiedzieć	76	19,6
raczej zgadzam się	58	14,9
zgadzam się	60	15,5
zdecydowanie zgadzam się	26	6,7
brak danych	28	7,2
Ogółem	388	100

Źródło: opracowanie własne.

W opinii 37% badanych funkcjonariuszy dotychczasowe szkolenia dla osób realizujących zadania na stanowisku monitorowego były wystarczające. Niewiele mniejszy odsetek (36%) ocenił szkolenia jako nie wystarczające, a co piąty badany nie ustosunkował się do twierdzenia. Z kolei 7% z nich nie dokonało żadnego wyboru z podanych twierdzeń. Mimo tak rozłożonych odpowiedzi, funkcjonariusze wskazują na brak

szkoleń w przedmiotowym zakresie²⁹. W opinii badanych osób analiza nagrań, analiza przypadków zdarzeń stanowi istotny element wzmacniający realizację czynności służbowych. Funkcjonariusze pełniący służbę na stanowisku monitorowego odnoszą się do innych szkoleń przydatnych pośrednio dla stanowiska monitorowego. Badani wskazywali na dużą wartość szkoleń dotyczących realizacji czynności profilaktycznych, szkoleń odnośnie zachowań suicydalnych i syndromów odstawianych. Należy podkreślić, że szkolenia te podnoszą i systematyzują wiedzę wykorzystywaną podczas obserwacji osadzonych.

Tabela 7. Ocena przygotowania i kompetencji do realizacji zadań na stanowisku monitorowego

	n	%
zdecydowanie nie zgadzam się	26	6,7
nie zgadzam się	15	3,9
raczej nie zgadzam się	22	5,7
trudno powiedzieć	50	12,9
raczej zgadzam się	74	19
zgadzam się	82	21,1
zdecydowanie zgadzam się	88	22,7
brak danych	31	8
Ogółem	388	100

Źródło: opracowanie własne.

W praktyce, poznanie symptomów i sygnałów mogących wskazywać na zachowania suicydalne lub syndromy odstawiania substancji pozwala funkcjonariuszom na szybsze zidentyfikowanie potencjalnych zagrożeń dla życia i zdrowia. Tym samym skuteczne działanie w przypadku zagrożenia bezpieczeństwa może uczyć funkcjonariuszy odpowiedniego postępowania w sytuacjach szczególnych, pomagając w udzieleniu wsparcia osadzonym jak i funkcjonariuszom działu ochrony i zapobieżeniu możliwym tragediom.

Następnie badani funkcjonariusze dokonali oceny swojego przygotowania oraz posiadanych kompetencji do prowadzenia stałej obserwacji i minimalizowania ryzyka niedostrzeżenia sytuacji

²⁹ W opiniach badani zwracają uwagę na kurs monitorowych prowadzony w SWWS w Kaliszu oceniając go jako wartościowy i pomocny.

mogącej mieć wpływ na zachowanie porządku i bezpieczeństwa w jednostce penitencjarnej (Tabela 7).

Z powyższych danych wynika, że większość badanych funkcjonariuszy (63%) wskazała, iż posiada odpowiednie przygotowanie do obsługi monitoringu wizyjnego oraz posiada kompetencje do prowadzenia stałej obserwacji. Na brak w tym zakresie wskazało 16% badanych, a 13% miało trudności z określeniem swojego stanowiska.

W dalszej kolejności badani funkcjonariusze dokonali oceny w zakresie posiadanej wiedzy, doświadczenia i kompetencji do właściwej realizacji zadań wynikających z pełnienia służby na stanowisku monitorowego. W tym punkcie ankietowani wyrazili stanowisko, że wiedza, doświadczenie i kompetencje mają znaczenie dla poziomu realizowanych zadań i stanowiska monitorowego. Funkcjonariusze stwierdzili, że nie mogą mieć miejsca sytuacje, w których zadania monitorowego będzie realizowała osoba bez odpowiedniego przygotowania.

Tym samym w badanej grupie dokonano oceny posiadanej wiedzy, doświadczenia i kompetencji niezbędnych do właściwej realizacji zadań na stanowisku monitorowego (Tabela 8).

Tabela 8. Ocena poczucia posiadanej wiedzy, doświadczenia i kompetencji niezbędnych do właściwej realizacji zadań na stanowisku monitorowego

	n	%
zdecydowanie nie zgadzam się	93	24
nie zgadzam się	86	22,2
raczej nie zgadzam się	54	13,9
trudno powiedzieć	60	15,5
raczej zgadzam się	32	8,2
zgadzam się	20	5,2
zdecydowanie zgadzam się	10	2,5
brak danych	33	8,5
Ogółem	388	100

Źródło: opracowanie własne.

W zakresie dotyczącym oceny właściwego przygotowania, posiadanej wiedzy i kompetencji niezbędnych do prawidłowej realizacji zadań na stanowisku monitorowego w tym sytuacji zagrażającym bezpieczeństwu 16% badanych zgodziło się z tym stwierdzeniem. Na brak zgodności w tym

aspekcie wskazała zdecydowana większość badanych funkcjonariuszy (61%), a 16% nie określiło swojego zdania.

W dalszej części artykułu sprawdzono czy zmienne takie jak płeć, wiek, wykształcenie, staż służby i pojemność jednostki penitencjarnej różnicują badaną grupę funkcjonariuszy w zakresie oceny przygotowania do pełnienia zadań na stanowisku monitorowego. Z uzyskanych danych wynika, że czas pełnienia służby różnicuje badanych funkcjonariuszy w zakresie oceny właściwego przygotowania do obsługi monitoringu wizyjnego oraz posiadanych kompetencji do prowadzenia stałej obserwacji jako czynników minimalizujących ryzyko niedostrzeżenia sytuacji mogącej mieć wpływ na zachowanie porządku i bezpieczeństwa w jednostce penitencjarnej (Tabela 9).

Tabela 9. Stosunek respondentów do stwierdzenia „Właściwe przygotowanie do obsługi monitoringu wizyjnego oraz posiadane kompetencje do prowadzenia stałej obserwacji minimalizują ryzyko niedostrzeżenia sytuacji mogącej mieć wpływ na zachowanie porządku i bezpieczeństwa w jednostce penitencjarnej” a staż służby

Suma rang Grupa 1	Suma rang Grupa 2	Z Popraw.	p	n ważn. Grupa 1	n ważn. Grupa 2
49308	12118	2,04	0,04	272	78

Legenda: Z popraw. – wartość testu U Manna-Whitneya skorygowanego, stosowanego ze względu na rangi wiązane dla liczebności obu grup powyżej 20; p – poziom istotności; n ważn. – liczebność grupy, suma rang grupa 1 – staż do 5 lat, suma rang grupa 2 – staż powyżej 5 lat.

Przeprowadzone analizy statystyczne z wykorzystaniem testu U Manna-Whitney’a wykazały wystąpienie różnic istotnych statystycznie ($p < 0,05$). Osoby ze stażem do 5 lat częściej wskazywały na właściwe przygotowanie do obsługi monitoringu wizyjnego oraz posiadanych kompetencji do prowadzenia stałej obserwacji jako czynniki minimalizujące ryzyko niedostrzeżenia sytuacji mogącej mieć wpływ na zachowanie porządku i bezpieczeństwa w jednostce penitencjarnej w porównaniu do osób ze stażem przekraczającym 5 lat służby.

Analiza z wykorzystaniem danych odnoszących się do płci, wieku i wykształcenia nie wykazała na występowanie istotnych statystycznie różnic w zakresie oceny przygotowania do pełnienia zadań na stanowisku monitorowego.

Wnioski i podsumowanie

Badany obszar jest wąskim wycinkiem przestrzeni penitencjarnej a zaprezentowane dane korespondują z faktem, że „praca w więzieniu wymaga od całego personelu jednostek penitencjarnych określonych kompetencji w zakresie wiedzy, umiejętności i postaw, które powinny być wynikiem właściwych cech charakteru i związanych z nimi nawykami oraz zasadami. Różne obszary uczenia się zarówno w sferze poznawczej odnoszące się do „wiedzy”, w sferze psychomotorycznej odnoszącej się do „umiejętności” manualnych lub fizycznych, jak i sfery „afektywnej” koncentrującej się na „uczuciach, emocjach, postawach”, powinny się uzupełniać, choć nie zawsze są traktowane w programach szkoleniowych jako jednakowo ważne”³⁰.

W toku przeprowadzonych badań dokonano analizy czynników determinujących poziom przygotowania i kompetencji funkcjonariuszy oraz ich samooceny w zakresie poczucia posiadanej wiedzy i doświadczenia, które są niezbędne do właściwej realizacji zadań na stanowisku monitorowego. Analiza i synteza posiadanych danych pozwoliła odpowiedzieć na postawione problemy badawcze.

Przeprowadzone badania niewątpliwie mogą posłużyć lepszemu zrozumieniu specyfiki stanowiska operatora systemu dozoru wizyjnego oraz dostarczyć argumentów na rzecz uregulowania, za pomocą przepisów prawa, dotychczas nieuregulowanych i niespójnych kwestii dotyczących szkolenia. Z uzyskanych danych wynika, że co trzeci ankietowany uważa, że dotychczasowe szkolenia dla osób realizujących zadania na stanowisku monitorowego były niewystarczające. Jeszcze więcej, bo prawie połowa (44%), oceniła obecnie obowiązujące regulacje prawne jako niewystarczające. Stosunkowo wysoki odsetek (62%) dostrzegł konieczność wprowadzenia zmian prawnych warunkujących efektywność wykonywanych zadań na stanowisku monitorowego. Mniejszość badanych (16%) wskazała, że posiada właściwe przygotowanie, wiedzę i kompetencje niezbędne do prawidłowej realizacji zadań na stanowisku monitorowego.

Dokonując ogólnej konstatacji należy stwierdzić, iż respondenci są świadomi znaczenia roli i miejsca stanowiska monitorowego w zakresie bezpieczeństwa jednostki penitencjarnej oraz zapobiegania i przeciwdziałania

³⁰ K. Morrison, *Professionalism and affective learning for new prison officers: learning values, attitudes and behaviours in training at the Scottish Prison Service*, [w:] S. Loo (Ed.), *Multiple Dimensions of Teaching and Learning for Occupational Practice*, London 2018, s. 8.

zachowaniem suicydalnym. Ankietowani podkreślali znaczenie prowadzonej obserwacji osób, przestrzeni i zachowań mając na uwadze dbałość o czynnik ludzki decydujący o skuteczności procesu. Potwierdza to wskazanie przez ankietowanych na konieczność, iż osoby dokonujące monitoringu muszą posiadać: odpowiednie predyspozycje, wysoki poziom wykształcenia, doświadczenie w przestrzeni jednostki na stanowisku ochrony, rozpoznanie co do obserwowanych osadzonych.

W innym przypadku potencjał techniczny stosowany na stanowisku monitorowego nie będzie w pełni wykorzystywany. Zjawiska, z jakimi spotyka się funkcjonariusz pełniący służbę na stanowisku monitorowego przekładają się na rodzaj działań podejmowanych przez funkcjonariuszy i efektywność pełnionej służby. Działania funkcjonariuszy sprowadzają się do reagowania wobec występujących o różnym stopniu nasilenia i intensyfikacji sytuacjom i zdarzeniem, które w ramach szkolenia stanowią katalog kluczowych punktów nauczania takich jak: praca na informacji i minimalizowanie zjawiska szumu informacyjnego; praca nad deficytami informacji oraz ich pozyskiwanie w wyniku prowadzonej obserwacji; reakcje na awarie sprzętu audiowizualnego; przeciwdziałanie i reagowanie na celowe działania osadzonych w utrudnianiu pracy SW; profilaktyka na rzecz ograniczania czynności nie związanych z prowadzoną obserwacją; wpływ warunków atmosferycznych na jakość obrazu przekazywanego za pośrednictwem kamer; zewnętrzne zagrożenia dla jednostki penitencjarnej (przerzucanie pakunku, drony etc.).

Wszelkie działania w obszarze szkoleniowym powinny wynikać z analizy stanu przygotowania organizacji oraz pracownika postrzeganego w wymiarze indywidualnym na zajmowanym stanowisku. Rozpoznanie i analiza potrzeb szkoleniowych jest inicjacją procesu szkoleniowego, polegającą na ustaleniu zapotrzebowania na konkretne szkolenia i jego elementy, a to decyduje bezpośrednio o rozwoju pracownika i organizacji. T. Kowalski zauważa, że „analiza potrzeb szkoleniowych następuje po rozpoznaniu, polega na określeniu najbardziej odpowiednich i efektywnych sposobów zaspokojenia potrzeb”³¹. Mając na uwadze typy jednostek penitencjarnych i wnioski dotyczący pozostawienia przestrzeni na indywidualizację szkolenia, poczynienie rozpoznania w przedmiotowym zakresie wydaje się jej podstawą. Z badań przeprowadzonych przez K. Majewską na grupie 900 funkcjonariuszy Służby Więziennej

³¹ T. Kowalski, *Wybrane aspekty szkoleń w samorządzie terytorialnym*, „Studia Lubuskie” 2006, nr 2, s. 245.

wynika, że wskazują oni na potrzebę udziału w dodatkowych kursach i szkoleniach, pozwalających podnosić im zarówno kompetencje osobiste, zawodowe jak i kompetencje miękkie³².

Analiza literatury przedmiotu wskazuje, że efektywny proces szkolenia (doskonalenia) jest jednym z ważniejszych elementów strategii rozwoju organizacji jako całości oraz jej poszczególnych części³³. Proces ten jest ciągiem zaplanowanych i systematycznych poczynań zmierzających do podniesienia poziomu wiedzy pracowników, rozwinięcia radzenia sobie w rosnących i zmiennych warunkach otoczenia najbliższego i dalszego oraz wzbogacania ich walorów osobowościowych i ich umiejętności. Literatura przedmiotu wskazuje, że praktycznie przeprowadzenie szkolenia jest uzależnione od preferowanej polityki kadrowej, a w niej przede wszystkim od planowania szkoleń. Oprócz tego na proces szkolenia mają wpływ: misja i cele organizacji, jej strategia, polityka wobec szkoleń (ranga szkoleń, cele szkoleń, budżet) oraz polityka zatrudnienia (szkolenie nowych pracowników, zwiększanie kompetencji).

Przygotowanie funkcjonariuszy Służby Więziennej do pracy na stanowisku monitorowego obejmuje kształtowanie wiedzy i umiejętności pracy na procedurach, które są niezbędne do skutecznego i odpowiedzialnego wykonywania zadań na wymienionym stanowisku. Szkolenie w obsłudze systemów monitoringu, w tym monitorów, kamer, rejestratorów i innych urządzeń technicznych używanych do nadzorowania więźniów i monitorowania sytuacji w zakładach karnych, wzmacnia szczególnie obszar ochrony aktywnej.

Pomimo że te szkolenia mogą wydawać się pośrednie, ich wpływ na pracę na stanowisku monitorowego jest kluczowy. Dają one funkcjonariuszom narzędzia i wiedzę potrzebną do identyfikowania, reagowania i zapobiegania zdarzeniom w jednostce penitencjarnej, co przekłada się na lepsze zarządzanie nimi oraz na bezpieczeństwo wewnętrzne zakładu karnego lub aresztu śledczego.

³² K. Majewska, *Praktyczne aspekty...*, s. 162.

³³ Zob. B. Belina, *Edukacja ustawiczna dorosłych*, „Polish Journal of Continuing Education” 2017, nr 4, s. 128; W. Kołodziejczyk, *Kształcenie i doskonalenie funkcjonariuszy Służby Więziennej w czasie dynamicznych przemian społeczeństwa*, „The Prison Systems Review” 2022, nr 117, s. 120.

Bibliografia

Literatura:

- Belina B., *Edukacja ustawiczna dorosłych*, "Polish Journal of Continuing Education" 2017, nr 4.
- Bouachir W., Gouiaa R., Li B., Noumeir R., *Intelligent video surveillance for real-time detection of suicide attempts*, „Pattern Recognition Letters” 2018, nr 110.
- Gagnon A., *Field trial results using a novel integration of unique millimeterwave Doppler radar for high performance non-obtrusive life sign (breathing and heart beating) monitoring of high suicide risk prisoner in observation cell*, „International Carnahan Conference on Security Technology” 2016.
- Huzarski M., Wołeszo J. (red.), *Leksykon Obronności. Polska i Europa*, Warszawa 2014.
- Kołodziejczyk A., Fuchs G., *Intuicja. Czynniki bezpieczeństwa w jednostce penitencjarnej*, Poznań 2022.
- Kołodziejczyk W., *Kształcenie i doskonalenie funkcjonariuszy Służby Więziennej w czasie dynamicznych przemian społeczeństwa*, „The Prison Systems Review” 2022, nr 117.
- Kotowska M., *Dokonywanie samouszkodzeń przez osadzonych. Wybrane problemy*, „Prawo i Bezpieczeństwo” 2023, nr 1.
- Kowalski, T., *Wybrane aspekty szkoleń w samorządzie terytorialnym*, „Studia Lubuskie” 2006, nr 2.
- Lewandowski M., *Ergonomia stanowiska monitorowego w aspekcie postrzegania zachowań suicydalnych*, [w:] Kuryłowicz M., Strzelec M. (red.), *Prawo i porządek publiczny*, Warszawa 2022.
- Lewandowski, M., Kuryłowicz, M., Mazurek, M., Pytką, A., *Poczucie bezpieczeństwa funkcjonariuszy Służby Więziennej pełniących służbę na stanowisku monitorowego – raport z badań*, „The Prison Systems Review” 2023, nr 118.
- Maciejewski J., *Grupy dyspozycyjne. Analiza socjologiczna*, wydanie II, Wrocław 2015.
- Majewska, K., *Praktyczne aspekty kształcenia i doskonalenia zawodowego kadry Służby Więziennej*, „The Prison Systems Review” 2022, nr 115.
- Malec N., Hryszkiewicz D., *Zdarzenia zagrażające bezpieczeństwu w zakładach karnych*, „Przegląd Policyjny” 2021, nr 4(144).
- Mecwaldowski C., *Organizacja stanowiska obserwatora w systemie monitoringu wideo*, [w:] Jędrzejak K., Tomaszewska-Michalak M. (red.), *Technologia w ochronie penitencjarnej. Współpraca: człowiek-technika*, Warszawa 2017.
- Morrison K., *Professionalism and affective learning for new prison officers: learning values, attitudes and behaviours in training at the Scottish Prison Service*, [in:] S. Loo (ed.), *Multiple Dimensions of Teaching and Learning for Occupational Practice*, London 2018.

- Nowacki R., Kostera K., *Zastosowanie kształcenia zdalnego w doskonaleniu zawodowym funkcjonariuszy Służby Więziennej na przykładzie Kursu dla funkcjonariuszy służby więziennej pełniących służbę na stanowisku monitorowego*, [w:] Strzelec M. (red.) *Wybrane aspekty kształcenia funkcjonariuszy służb mundurowych*, Warszawa 2022.
- Pasieczny, L. (red.), *Encyklopedia organizacji i zarządzania*, Warszawa 1982.
- Pietras, A., *Podnoszenie kwalifikacji zawodowych przez pracowników jako inwestycja w kapitał ludzki* [w:] *Gospodarowanie kapitałem ludzkim. Wyzwania organizacyjne i prawne*, Rogozińska-Pawełczyk A. (red.), Łódź 2015.
- Poklek R., Dela P., *Możliwości i ograniczenia techniki w zastosowaniach penitencjar-no-ochronnych. Humanistyczne i technologiczne wymiary systemu bezpieczeństwa*, Warszawa 2017.
- Poklek R., *Służba Więzienna w systemie bezpieczeństwa państwa*, „Securitologia” 2013, nr 1(17).
- Przybyliński S., Krause A., *Zjawisko autoagresji w polskim systemie penitencjarnym*, „Niepełnosprawność. Dyskursy pedagogiki specjalnej” 2017, nr 28, s. 35-46.
- Pytko A., Lewandowski M., Mazurek M., Kuryłowicz M., *Zagrożenia związane z realizacją obowiązków służbowych funkcjonariuszy Służby Więziennej pełniących służbę na stanowisku monitorowego. Raport z badań*, „Law*Education*Security” 2024, special issue 1/2024.
- Roczna informacja statystyczna*, Ministerstwo Sprawiedliwości, Centralny Zarząd Służby Więziennej, Warszawa 2023, link: <https://sw.gov.pl/strona/Statystyka>. (dostęp 26.08.2025)
- Tucknutt M.D., A novel sensor application to increase security of prisoners in community hospitals, „IEEE Annual International Carnahan Conference on Security Technology”.
- Werbiński, J. *Monitorowy – rola i zadania w systemie bezpieczeństwa penitencjarnego*, „The Prison Systems Review”, nr 115/2022.
- Wood J., *CCTV – human factor challenges*, Nordic Ergonomics Society Annual Conference 2014.

Źródła prawa:

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. *Kodeks karny wykonawczy* (t.j. Dz. U. z 2024 r. poz. 706 z późn. zm.).
- Ustawa z dnia 9 kwietnia 2010 r. o Służbie Więziennej Dz. U. 2010 Nr 79 poz. 523.
- Zarządzenia nr 30/2025 Dyrektora Generalnego Służby Więziennej z dnia 17 marca 2025 r. w sprawie sposobów ochrony, konwojowania oraz zadań ochronnych funkcjonariuszy i pracowników Służby Więziennej.

Zasoby internetowe:

- <https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/sztuczna-inteligencja-w-sluzbie-wymiaru-sprawiedliwosci--konferencja-ministerstwa-sprawiedliwosci> (dostęp z dnia 04.06.2025 r.)

